

บทที่ ๗

การเจริญเติบโตและการดูแลทารก

การเลี้ยงดูทารกให้มีการเจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจอย่างแข็งแรงสมวัยนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ที่บิดา มารดา มีความต้องการและตั้งใจที่จะให้กำเนิดบุตร เพื่อทารกเกิดมาแล้วสามารถให้การเลี้ยงดูเป็นอย่างดีทั้งในด้านอาหาร ความสะอาดการป้องกันรักษาโรคต่างๆ เป็นต้น ซึ่งมารดาครรภ์แรก อาจจะไม่ทราบวิธีการเลี้ยงดูที่ถูกต้องเหมาะสม จึงเป็นหน้าที่ของผดุงครรภ์ที่จะต้องให้การดูแล ให้การแนะนำแก่มารดา ในด้านต่างๆ

๑. การเลี้ยงทารกด้วยนมมารดา

ในสองสามวันแรกหลังคลอดแล้ว นมมารดาจะเป็นน้ำใสๆ หรือที่เรียกกันว่า นมน้ำเหลือง นมใสๆ นี้มีโปรตีนอยู่เท่ากับในโลหิตของมารดา ซึ่งนับว่าเป็นอาหารที่ดีที่สุดและมีประโยชน์สำหรับทารกที่เกิดใหม่ คือ เมื่อทารก รับประทานนมน้ำเหลืองนี้เข้าไปในกระเพาะอาหารแล้ว กระเพาะอาหารทารกไม่ต้องทำงานมาก จะซึมเข้าไปในโลหิตทันที โดยไม่ต้องย่อย ต่อมา ๓-๔ วัน นมมน้ำเหลืองใสๆ นี้ก็จะเปลี่ยนสีเป็นสีขาวขุ่น ซึ่งเป็นระยะพอดีกับเครื่องย่อยอาหารของทารก (การปรับตัวของธรรมชาติ) จะเคยชินทำการย่อยอาหารใหม่ได้เลย และนมน้ำเหลืองนี้ก็เป็นยาถ่ายขี้เทาของทารกได้ดีอีกด้วย

๑.๑ ระยะเวลาการให้นมมารดา

ระยะสองสามวันแรกหลังจากคลอดแล้ว ควรให้ทารกรับประทานน้ำนมอุ่นๆ ให้ทุก ๒ - ๓ ชั่วโมง ไม่จำเป็นต้องใส่ของหวาน (เช่น น้ำผึ้ง น้ำตาล) ลงในน้ำนี้ เพราะร่างกายของทารกในระยะนี้ยังไม่มีความต้องการ และอาจจะทำให้ทารกปวดท้องได้ด้วย ถ้าใน ๒ - ๓ วันแรก มารดา ยังไม่มีนมนมเลยไม่ควรให้นมผสมแก่ทารก เพราะในสามวันแรกในลำไส้ของทารกยังอัดแน่นไปด้วยขี้เทา ยังไม่ต้องการอาหารใดๆ ทั้งสิ้นนอกจากน้ำเท่านั้น จนภายหลังนมนมมารดามาแล้วจึงให้กินได้บ้าง นมมน้ำเหลืองนี้จะกระตุ้นให้ขี้เทาที่อยู่เต็มในลำไส้ของทารกให้ถ่ายออกมา เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ทารกจะเริ่มหิวโหยในท้องจะมีลมมาก ทารกจะร้องกวนถ้าทารกมีอาการเช่นนี้เกิดขึ้นในระยะนี้ อย่าทำการสวนลำไส้ทารก

หลังจากทารกเกิดสองวันแล้ว ควรให้ดูดนมมารดาข้างละ ๓ นาที จะทำให้นมออกเร็วขึ้น เมื่อเอาทารกออกจากการดูดนมแล้ว ควรให้ทารกรับประทานน้ำสุกสัก ๑ - ๒ ช้อนชาเสมอๆ วันที่ ๓ ให้ทารกดูดนมเพิ่มขึ้นเป็นข้างละ ๕ นาที วันที่ ๔ เพิ่มขึ้นเป็นข้างละ ๗ นาที วันที่ ๕ เพิ่มขึ้นเป็นข้างละ ๑๐ นาที และให้ตามเวลาและควรให้ดูดนมมารดา เวลาเท่ากันทั้งสองข้าง การให้นมทารกควรให้เป็นเวลาห่างกัน

28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56

๓ ชั่วโมงต่อ ๑ ครั้ง เช่นมือแรกใช้เวลา ๐๖.๐๐ น. มือต่อมา ไปควรรีใช้เวลา ๐๙.๐๐ น., ๑๒.๐๐ น., ๑๕.๐๐ น. และมือ ๑๘.๐๐ น. ถ้าให้ดังนี้ได้จะดีมาก ก่อนให้นมทารกดูนม ควรใช้สำลีชุบน้ำสุกอุ่นๆ ล้างบริเวณหัวนมทุกครั้ง เมื่อลูกดูนมแล้วก็ควรล้างอีกครั้งหนึ่งด้วย แล้วให้ทารกับประทานน้ำสุก ๑ - ๒ ช้อนกาแฟ ทุกครั้งหลังจากดูนมเพื่อเป็นการล้างปากให้สะอาดด้วย

ประโยชน์ของการให้ทารกดูนม ๓ ชั่วโมงต่อครั้ง คือ

๑. ภายในท้องทารกมีเวลาว่างมากขึ้น
๒. ทารกมีเวลาพักผ่อนนอนมาก
๓. ทารกมีกำลังแรงที่จะดูนม

จะเป็นการออกกำลังกายทำให้ชากรรไกรแข็งแรง และยังทำให้น้ำนมมารดามากขึ้นด้วย ในเวลากลางคืน ไม่ควรรีให้ทารกดูนมตั้งแต่แรกเกิด คือ ในระหว่าง ๒๒.๐๐ น. ไปจนถึง ๐๖.๐๐ น. ถ้าร้องควรรีให้น้ำสุกอุ่นๆ แทน ถ้าทารกร้องนอนไม่หลับอีกก็ควรให้ตอนเวลา ๒๒.๐๐ น. ได้บ้าง ถ้าทารกหลับก็ให้หลับต่อไป จนกว่าจะตื่นจึงให้ดูนมต่อไป

๑.๒ การดูแลและให้นมทารก

การดูแลทารกและให้นมของมารดาแก่ลูก เมื่อการคลอดและทุกอย่างเรียบร้อย ให้มารดาจับประดานยาขับน้ำคาวปลา หรือยาประสะไพล ยาไฟประลัยกัลป์ เพื่อให้ขับน้ำคาวปลา และรักษามดลูก ให้เข้าอู่และประสะน้ำนม การให้นมลูกหลังคลอด บางคนก็จะมีน้ำนมมาเร็ว บางคนก็จะมีหลังคลอด ๑ - ๒ วัน น้ำนมที่เริ่มมีมาจะเป็นน้ำสีเหลืองรสกร่อยๆ ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งแก่ทารก เพราะช่วยถ่ายซีเทาและล้างท้องทารก

ทุกครั้งที่จะให้นมลูก มารดาต้องล้างหัวนมให้สะอาดก่อนจะให้นมลูก มารดาควรคลึงเต้านมให้ทั่วเสียก่อนแล้วจึงให้ลูกดูนม

ประโยชน์ของน้ำนมแม่ต่อทารก

๑. มีคุณค่าทางด้านอาหารครบถ้วน เพราะกลั่นกรองมาจากเลือดในอกของมารดา ถ้าลูกหิวเมื่อใดแม่จะรู้ถึงความต้องการอาหารของลูก คือ น้ำนมจะไหลออกมาเอง

๒. ด้านจิตใจแม่กับลูก จะมีความผูกพันซึ่งกันและกัน ลูกจะมีความสุขเวลาที่ได้ดูนมแม่ มีความผูกพันดุจดั่งมี อบอุ่น ลูกจะมีสุขภาพจิตที่ดี

๓. ด้านสมอง เวลาลูกกินนม แม่สามารถถ่ายทอดความรัก ความนึกคิดให้ลูกซึมซับได้ รับรู้ความคิด ความห่วงใยซึ่งกันและกัน ทารกที่กินนมแม่จะมีความคิดอ่านและมั่นใจในตัวเอง

๔. น้ำนมแม่ สะอาดกว่าอาหารอื่นใด เมื่อลูกหิวก็ไม่ต้องเตรียมเพราะธรรมชาติสร้างมาให้พร้อมแล้ว

๕. น้ำนมแม่ เป็นอาหารวิเศษที่ธรรมชาติสร้างมา น้ำนมของมารดานั้น จะมีความเข้มข้นขึ้น ตามความเจริญวัยของทารก

57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87

๖. น้ำนมของมารดา ก็มีขอบเขตจำกัดได้ เช่น เมื่อลูกเจริญวัยขึ้น น้ำนมก็จะลดลง เพราะ ลูกกินอาหารได้เองแล้ว

๗. ประโยชน์ของการให้นมแม่แก่ลูกนั้น ยังช่วยยืดเวลาการตั้งครรรภ์ คือ เป็นการคุมกำเนิด ไปด้วย

๘. ข้อสำคัญของการให้นมลูก ถ้าแม่มีภารกิจเกิน ๓-๔ ชั่วโมง เมื่อจะให้นมลูก ให้บีบน้ำนม ทิ้งก่อนแล้วค่อย คลึงเต้านมให้ทั่ว เพื่อให้ลูกกินนม

น้ำนมมารดาให้โทษแก่ทารก

๑. แม่ไม่สบาย เป็นไข้

๒. แม่ที่ถูกสัตว์มีพิษกัดต่อย

๓. แม่ตั้งครรรภ์ มีท้องอ่อน ห้ามลูกกินนม

ในพระคัมภีร์ปฐมจินดา ท่านกล่าวไว้ว่า น้ำนมพิการมี ๓ จำพวก ดังนี้

๑. สตรีขี้ดระดู จำพวกหนึ่ง

๒. สตรีอยู่ไฟมิได้ จำพวกหนึ่ง

๓. สตรีมีครรรภ์อ่อน จำพวกหนึ่ง

ถ้าสตรีมีลักษณะนี้ ถ้ากุมารกินน้ำนมเข้าไปดูจบริโภคยาพิษ จะบังเกิดโรคพยาธิได้

๒. การเจริญเติบโตด้านร่างกายของทารกในวัยต่างๆ

ทารกครบกำหนดและสมบูรณ์ที่เกิดมาต้องมีลักษณะดังนี้

๑. น้ำหนักตัวราว ๓,๐๐๐ กรัมขึ้นไป หากจะต่ำกว่าก็ต้องไม่น้อยกว่า ๕๐๐ กรัม

๒. เคลื่อนไหวตัวได้แข็งแรง

๓. ออกมาแล้ว ร้องเสียงดัง

๔. ผิวหนังตามตัวหนา

๕. เล็บมือ เล็บเท้าเป็นปกติ

๖. ขนตามตัวไม่มี

๗. ใบหน้าอ้ม ไม่เหี่ยวย่นเหมือนคนแก่

๘. ดูคนมาได้แรงดี

ทารกไม่ครบกำหนด ไม่สมบูรณ์ คลอดออกมาแล้วมีลักษณะดังนี้

๑. น้ำหนักตัวน้อยกว่าปกติ

๒. เคลื่อนไหวตัวไม่แข็งแรง

๓. ร้องเสียงแผ่วเบา

๔. ผิวหนังตัวบางและใส ดูผิวหนังของลูกหนูที่ออกมาใหม่ๆ

๕. เล็บมือ เล็บเท้ายาวผิดปกติ

88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116

๖. มีขนตามตัว

๗. ใบหน้าเหี่ยวย่นเหมือนคนแก่

๘. คุณคนไม่แข็งแรง

อาการที่ทารกรับประทานนมมากเกินไป มีอาการดังนี้

๑. อุจจาระบ่อยๆ คือ เกินกว่าวันละ ๓ ครั้ง ครั้งแรกจะมีสีเหลืองเหนียว ต่อไปจะค่อยๆ เปลี่ยนเป็นเหลวและเปลี่ยนเป็นสีเขียว และในที่สุดจะเหลวเป็นน้ำ

๒. จะอาเจียนและลงท้อง เนื่องจากกระเพาะอาหารอ่อนเพลียไม่มีกำลังที่จะย่อย

๓. เสียดท้องและมีอาการกระสับกระส่าย ไม่หลับ ไม่นอน ร้องไห้โยเย ซึ่งทำให้มารดาเข้าใจว่าทารกมีอาการหิว จึงให้ดูนมเข้าไปอีก อาการเลยเป็นมากขึ้น

น้ำหนักตัวตอนแรกจะเพิ่มขึ้น แต่ต่อมาจะลดลงเป็นลำดับ ซึ่งมักจะทำให้มารดาเข้าใจว่าน้ำหนักของตนไม่ถูกกับตัวทารก และพยายามให้ทารกหย่านม

๔. ทารกมักจะร้อง และในขณะที่เอานมออกจากปาก แม้จะนอนนิ่งๆ ก็อาจร้องเช่นเดียวกัน

สำหรับรายที่ให้ทารกดูนมไม่เป็นเวลา คือ เมื่อทารกร้องขึ้นเมื่อใด ก็เอานมให้ทารกดูดทุกครั้งทุกครั้งไป ซึ่งแสดงว่า ให้นมทารกมากเกินไป จึงมีอาการดังกล่าวแล้ว จึงควรหัดให้ทารก รับประทานนมเป็นเวลาทุกๆ ๓ ชั่วโมง หรือ ๔ ชั่วโมงก็ได้

ถ้าจะให้ทารกดูนมบ่อยขึ้น ควรให้มารดาประมาณเวลาดูด ถ้าทารกเคยดูด ๘-๑๐ นาที ก็ควรลด ให้ดูดสัก ๕-๗ นาที ทารกบางคนดูนมเร็วประมาณ ๕-๗ นาที ก็อิ่มแล้ว

นอกจากนี้ ถ้ามีอุจจาระเป็นสีเขียว ควรให้รับประทานนมไขมันละหุงสัก ๑ ช้อนชา ถ้าเวลานี้ถึงเวลารับประทานนม ก็ควรให้น้ำสุกไปก่อน เมื่อระบายแล้วจึงให้รับประทานนมต่อไปตามเดิม

ทารกดูนมน้อยไป มีอาการดังต่อไปนี้

๑. มักร้องไห้ทั้งก่อนนอนและหลังเมื่อดูนมแล้ว

๒. อุจจาระที่ถ่ายออกมาจะเป็นก้อนเล็กๆ ไม่มากนัก และมีสีน้ำตาลแกมเขียว หรือบางที่มีสีเขียว มีเมือกปน คล้ายเสมหะ

๓. น้ำหนักตัวไม่เพิ่มขึ้นเท่าที่ควร ถ้าจะให้ทารกดูนมมากขึ้น ควรปฏิบัติตามวิธีให้นมมากขึ้นตามที่ได้กล่าวมาแล้ว หรือชั่งน้ำหนักตัวทารกตรวจดูด้วย เพื่อดูว่าน้ำหนักตัวทารกขึ้น หรือลง

การให้อาหารทารกในวัยต่างๆ

มีไว้ดังนี้ นมหวานไม่ควรให้ทารกรับประทาน เพราะมีน้ำตาลมากเกินไป ทำให้ขาดอาหารเลี้ยงร่างกาย และทำให้ท้องเสียบ่อยๆ ควรให้นมผง จะเป็นชนิดใดควรปรึกษาสูติกรแพทย์

117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144

อาหารที่^๑ใช้เพิ่มให้ทารกนอกจากนมมีดังนี้

เมื่อทารกอายุ ๒ เดือน ควรให้น้ำส้มคั้นหรือน้ำผลไม้เล็กน้อย

เมื่อทารกอายุ ๓ เดือน ควรให้กล้วยน้ำว้าบดหรือกล้วยหักมุกเผาบด พอควร

เมื่อทารกอายุ ๔ เดือน ควรให้ข้าวบดกับน้ำแกงจืดตามสมควร

เมื่อทารกอายุ ๕ เดือน ควรให้ไข่แดงสุกเพิ่ม

เมื่อทารกอายุ ๖-๗ เดือน เพิ่ม ตับบด ปลา เนื้อหมูสับ ทำให้สุกเพิ่มทีละน้อย ทีละอย่าง ครั้งแรกๆ ควรให้วันละ ๑ ครั้ง และต่อไปเพิ่มเป็นวันละ ๒ ครั้ง หรือสามครั้ง

เมื่อทารกอายุ ๘-๑๐ เดือน ให้ข้าวและกับวันละ ๒ มื้อ ให้ขนมปังบ้าง ตัดเป็นชิ้นๆ ให้เด็กถือกินเอง เพื่อต้องการให้เหงือกและฟันแข็งแรง

เมื่อทารกอายุ ๑ ปี ให้อาหารและผลไม้อย่างผู้ใหญ่ได้ ยกเว้นอาหารที่มีรสเผ็ดร้อนวันละ ๓ มื้อ

การเจริญเติบโตของทารกปกติ เป็นดังนี้

เมื่ออายุ ๑ เดือน จ้องหน้าคนพูดด้วย และทำปากคล้ายจะพูด

เมื่ออายุ ๒ เดือน ยิ้มได้ ออกเสียงอ้อแอ้ มองตามคนผ่าน

เมื่ออายุ ๓ เดือน ชันคอแข็ง หันมองตามเสียง

เมื่ออายุ ๔ เดือน คว่ำเอง หัวเราะดัง คว่ำของและถือได้

เมื่ออายุ ๕ เดือน คว่ำและหยายเองได้ ชอบเอามือดึงเท้า และเอาของเข้าปาก

เมื่ออายุ ๖ เดือน เวลาจับยืนจะเดินขย่ม นั่งเอง แขนยันพื้นได้

เมื่ออายุ ๗ เดือน นั่งเอง รู้จักเสียงเรียกชื่อตัวเอง พูดได้บางคำที่ไม่มีความหมาย เป็นพยางค์เดียว

เมื่ออายุ ๘ เดือน คืบได้ จับให้ยืนเกาะได้ พูดคำที่ไม่มีความหมาย สองพยางค์ได้

เมื่ออายุ ๙ เดือน คลานได้ โหนตัวเกาะขึ้นยืนเอง หยิบของด้วยหัวแม่มือและนิ้วชี้

เมื่ออายุ ๑๐ เดือน มือเกาะยืนยกขาได้ ยกมือลา หรือไหว้ได้

เมื่ออายุ ๑๑ เดือน เดินเกาะราว พูดคำที่มีความหมายได้คำเดียว สนใจรูปภาพ

เมื่ออายุ ๑๒ เดือน ยืนเองได้ จูงมือข้างเดียวเดินได้ ชอบโยนของทิ้ง พูดได้สองสามคำ

เมื่ออายุ ๑๕ เดือน คลานขึ้นบันไดได้ เดินคล่อง ป้อนอาหารเข้าปากเองได้

เมื่ออายุ ๑๘ เดือน เกาะราวขึ้นบันไดได้ พูดได้หลายคำ เมื่อปวดปัสสาวะ อุจจาระ จะบอกได้

เมื่ออายุ ๒๑ เดือน เดินถอยหลังตามอย่างได้ ทำตามคำสั่งง่ายๆ ได้ ๒-๓ อย่าง

เมื่ออายุ ๒๔ เดือน ขึ้นลงบันไดได้เอง เตะลูกบอลก็ได้ พูดคล่อง มักไม่ปัสสาวะรดที่นอน

145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175

๓. อาการและการดูแลรักษาทารกในวัยต่างๆ

๓.๑ โรคสะเก็ดน้ำ (บาดทะยักในเรือนไฟ)

โรคนี้เป็นเมื่อสายสะเก็ดหลุด และมีเชื้อโรคเข้าไปในแผลสายสะเก็ด แผลหายแล้วประมาณ ๗-๘ วัน โรคนี้ก็จะแสดงอาการที่แผลจะอักเสบขึ้นอีก และมีอาการทำให้ขากรรไกรแข็งและชักกระตุกเป็นพักๆ เมื่อเป็นขึ้นแล้วรักษาไม่หาย มียารักษาสงบเพียงชั่วคราวเท่านั้น ต้องตายทุกราย

การดูแลรักษา ต้องรักษาสายสะเก็ดให้ดี อย่าให้เป็นแผล เน่า หรือเป็นหนอง ในขั้นแรกต้องสะอาดทุกอย่างในการตัดสายสะเก็ด มือ เชือก ผ้าห่อ การตัด ใส่ยา เปลี่ยนผ้า อย่าให้ถูกน้ำเป็นอันขาดจนกว่าสายสะเก็ดจะหลุดใช้เวลาประมาณ ๕ ถึง ๗ วัน และอย่าดึงสายสะเก็ดเป็นอันขาด ต้องปล่อยให้หลุดเอง

๓.๒ โรคทวารตัน

ทารกเกิดใหม่ๆ บางคนจะได้พบทวารตัน แต่นานๆ จึงจะได้พบสักคนหนึ่ง คือ ถ่ายอุจจาระไม่ออก ที่ช่องทวารหนักมีเยื่อบางๆ เหมือนพังผืดปิดช่องทวารลึกเข้าไปประมาณ ๑ นิ้ว ควรนำส่งโรงพยาบาล

๓.๓ อาการปัสสาวะไม่ออก

เมื่อทารกคลอดออกมาแล้ว อยู่ในระหว่างเรือนไฟ เกิดปัสสาวะไม่ออก จะเห็นได้จาก ผ้าปูที่นอนทารกไม่มีเปียกเลย และบางครั้งทารกจะร้องบ่อยๆ

การดูแลรักษา ท้องผูก ให้สวนด้วยน้ำอุ่นๆ ล้างท้องเสียก่อน ถ้ายังไม่ออกเอาทารกนั่งแช่ ในน้ำอุ่น ๑ ชั่วโมง ถ้ายังไม่ออก ให้ใช้ยา สปริทเอเทอร์ไนเตรท ทาบริเวณท้องน้อยตรงกระเพาะปัสสาวะ ถ้ายังไม่ออกควรนำส่งโรงพยาบาล

๓.๔ อาการปวดท้องของทารกในเรือนไฟ

โรคปวดท้องทารกในเรือนไฟ จะสังเกตได้จากทารกร้องไห้ไม่หยุด และบางทีเหงื่อออกทำเย็น นิ้วมือหงิก และร้องมากเป็นพักๆ บางครั้งร้องกรีดก็มี

การดูแลรักษา ต้องเคาะดูที่หน้าท้องทารกว่าท้องขึ้นหรือเปล่า ถ้าท้องขึ้นให้เอาโซดาไบคาร์บอเนตผสมกับน้ำอุ่น ๑-๒ หยด ละลายให้กิน (ผู้เขียนเห็นว่าเราใช้โพสโต ฝนกับฝาละมี ละลายน้ำ อุ่นหยดให้ทารกกิน และทาท้องและหยดดอกทารก ก็จะมีบรรเทาอาการท้องขึ้น) ถ้ายังไม่หายร้อง ให้กินทิงเจอร์ฝิ่น การบูร ๒ - ๓ หยด ถ้าท้องผูกให้สวนด้วยน้ำอุ่นๆ และใช้ผ้าพันท้อง พันไว้ให้อุ่นเช่น ใช้ใบพลูลนไฟนอบท้องให้อุ่นไว้ หรือใช้หมากหิงค์ทาท้องไว้บ้าง ก็อาจจะหายได้ง่าย (ถ้าทารกกินนมแม่ ก็ขอให้แม่ระวังอาหารด้วย ถ้าอาหารรสจัดๆ จะส่งผลให้ลูกมีอาการ เพราะอาหารแสลงท้อง)

๓.๕ โรคหลอดน้ำดีตันของทารก

โรคนี้เป็นเพราะหลอดน้ำดีตัน มีอาการท้องอืด ตาเหลือง เป็นอย่างนี้สัก ๕ - ๖ วัน อุจจาระดีแตก มีอาการโลหิตออกทางปาก ทางจมูก ทารกจะเป็นอันตราย

การดูแลรักษา เมื่อเห็นทารกมีอาการท้องขึ้น ตัวเหลือง และอุจจาระปัสสาวะเหลือง ท้องผูก ให้ล้างท้อง แล้วให้กินโซดาไบคาร์บอเนตละลายน้ำจางๆ แล้วใช้ผ้าชุบน้ำอุ่นปิดลงตรงชายโครงด้านข้างขวา

176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205

ต้องให้ผ้านั้นอุ่นอยู่เสมอ จะใช้ใบพลูหรือใบพลับพลึงพออุ่นๆ ก็ได้ ทำอย่างนี้ถ้าไม่ทุเลา จะทำให้ถุงน้ำดีแตกภายใน ๗ วัน ทารกจะต้องตาย การรักษาโรคนี้รักษาไม่หาย แต่ต้องรักษาไปตามอาการ หรือพอตรวจรู้อาการดังกล่าวควรรีบส่งโรงพยาบาลทันที เพราะเป็นโรคที่รักษายาก

๓.๖ โรคฝีดาษและโรคหัดของเด็กทารก

ทั้งสองโรคนี้ อาจเป็นกับทารกในเรือนไฟได้ และก็ยังมียวิธีป้องกัน ถ้ามีคนเป็นฝีดาษซุกซุม ให้นำทารกปลูฝี ถ้าเป็นหัด หรือมีคนรอบข้างเป็นหัด ก็ให้พาทารกหนีไปอยู่ห่างไกลให้พ้น ถ้าที่แห่งใดเป็นโรคฝีดาษ หัด สุกใส อย่าไปทำการคลอดในหมู่บ้านนั้น ถ้าจำเป็นก็ต้องทำความสะอาดเสียก่อน โดยล้างด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค (Antiseptic) จนทั่วห้อง รวมถึงไฟกัมมะถัน ๑-๒ วัน ห้ามคนที่เป็นโรคเข้ามาใกล้เคียงในเมื่อทำการคลอด เป็นหน้าที่ของผดุงครรภ์จะต้องพิจารณาก่อนอื่น และสถานที่นั้นจะต้องมีอากาศ ปลอดภัย โปร่ง ไม่อบอ้าวอากาศถ่ายเทเข้าออกได้

๓.๗ ภาวะสายสะดือรั่ว

คือ โลหิตที่รั่วตามสายสะดือ ตรงที่ติดกับสายสะดือรั่วไหลซึมออกมา

การดูแลรักษา ต้องใช้ยาฝาด ปิดที่แผลรั่ว หรือใช้สารส้มบดให้ละเอียดโรยก็ได้ แล้วใช้ผ้าสะอาดปิดทับไว้ให้แน่นพอควร ถ้าเลือดยังไม่หยุด ให้ใช้น้ำมันวาสลินทาบ้าง ถ้ายังไม่หยุด ให้ใช้มือบีบไว้นานๆ อาจหยุดได้ ถ้าไม่หยุดต้องเย็บตรงที่โลหิตไหลออก ทารกเป็นโรคชนิดนี้รักษาได้ แต่อยู่ไม่นานนักจะเป็นโรคลำไส้และโลหิตจาง ถ้าไม่เข้าใจในวิธีการรักษา ควรรีบนำส่งโรงพยาบาลเป็นการด่วนผดุงครรภ์แผนโบราณถ้าไม่เข้าใจอย่าทำเป็นอันขาด ควรพยาบาลให้ชั้นต้นเท่านั้น ถ้าเห็นว่าทำไม่ได้ ต้องส่งแพทย์ทันที

๓.๘ โรคไส้เลื่อนทางช่องสะดือ

โดยมากเป็นเพราะสายสะดือหลุด เนื่องจากทารกร้องมากเกินไป เบ่งจนทำให้ไส้เลื่อนออก มาทางช่องต้นข้าวสะดือ

การดูแลรักษา ต้องใช้เครื่องกดทับ แล้วใช้ผ้าขาวยาวปิดกดทับไว้เสมอ อย่าให้ไส้ตันออกได้ ใช้ผ้าทำเป็นหมอนเล็กๆ ขนาดเท่าสะดือ ใช้ผ้าขาวสะอาดกดทับไว้สัก ๒-๓ สัปดาห์ ก็หายได้ โรคนี้ไม่สู้ยากนัก ถ้าพบเข้าใจจงทำได้

๔. การป้องกัน บำบัด รักษาตามบทบาทหน้าที่ผดุงครรภ์ไทย

เมื่อกุมารและกุมารีคลอดออกจากครรภ์มารดาแล้ว และกำเร็บอันจะเป็นเหตุให้บังเกิดโรคต่างๆ นั้น คือ การสำรอก ๗ ครั้ง จะเกิดขึ้นเมื่อ

๑. เมื่อรู้ขึ้นคอครั้งแรก ๑ เพราะเส้นเอ็นนั้นไหว ชางจึงพลอยทำโทษเอาครั้งแรก ๑ นั่นคือ ทารกจะมีอาการตัวร้อน สำรอกน้ำนม โยเย
๒. เมื่อรู้ว่า กระดูกสันหลังคลอน ชางจึงทำให้เกิดโทษครั้ง ๑ (ทารกอาจจะมีไข้หรือท้องเดินให้มารดาดูแลให้ดี)

206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236

๓. เมื่อผู้นั่ง กระดูกันบขยายตัว ชางจึงทำให้เกิดโทษครั้ง ๑ (ทารกอาจจะถ่ายเป็นมูกหรือตัวอ่อน ท้องอืด)
๔. เมื่อทารกู้คลาน ตะโพกและเข้าเคลื่อน ชางจึงกระทำโทษเอาครั้ง ๑ (ทุกครั้งทีทารกเปลี่ยนอิริยาบถจะมีอาการ ขอให้ผู้เป็นมารดาดูแลทารกให้ดี)
๕. เมื่อดอกไม้ขึ้น (ฟันขึ้น) ชางจะทำโทษครั้ง ๑
๖. เมื่อทารกู๋ยืน เพราะว่ากระดูกั้ทั้ง ๓๐๐ ท่อนั้นสะเทือน และเส้นเอ็นกระจายสิ้น ท่านว่าสำรอกกลาง (ให้ดูแลรักษาให้ดี)
๗. เมื่อทารกู๋ยืน รู่ย่่าง เพราะว่า ไล่ พุง ตับ ปอดนั้นคลอน ท่านว่าสำรอกใหญ่ให้ระวังจงดีเถิด ชางก็พลอยทำโทษครั้ง ๑
- ซึ่งว่ามาทั้งนี้ ธรรมดาวิสัยมนุษย์ทุกคนมิได้เว้นเลย ดังนี้ ท่านจึงประกาศสรรพคุณยาไว้ให้กุมารกินเป็นยาประจำท้องทุกเดือน หวังจะกันเสียซึ่งสำรอก และต้านชาง อันทีผดุงครรภ์จะได้ป้องกันอาการต่างๆ ทีซึ่งจะเกิดกั้ทารกทุกคน ไม่มีเว้น จะได้พูดต่อไปในข้อหน้า
- การดูแลทารกในวัยต่าง ๆ**
๑. ถ้ากุมารกุมารี่ผู้ใด คลอดออกจากครรภ์มารดาได้เพียง ๑ ท่านให้เอาใบกะเพรา ใบเสนียด ใบตานหม่อน บอระเพ็ด บดละลายน้ำให้กินประจำท้องกันสำรอก
๒. กุมารกุมารี่ คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๒ เดือน ท่านให้เอาใบคนที่สอ ใบสะเดา ใบผักขวง ใบขอบชะนาง แดง บอระเพ็ด บดละลายน้ำร้อนให้กินเป็นยาประจำท้องกันสำรอก
๓. ถ้าได้ ๓ เดือน ท่านให้เอาใบสวาด ใบขอบชะนางขาว ใบกระพังโหม บอระเพ็ด บดละลายน้ำร้อน กินประจำท้องกันสำรอก
๔. กุมารกุมารี่ คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๔ เดือน ท่านให้เอาผักกระเฉด ใบทับทิม ใบตาน-หม่อน ใบเสนียด บอระเพ็ด บดละลายน้ำร้อนให้กินกันสำรอก
๕. กุมารกุมารี่ คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๕ เดือน ท่านให้เอาใบผักคราด ใบหญ้าใต้ใบ ใบกระที่บยอด ใบกระพังโหม บอระเพ็ด บดละลายน้ำร้อนให้กินประจำท้องกันสำรอก
๖. กุมารกุมารี่ คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๖ เดือน ท่านให้เอาใบฝ้ายแดง ใบกระทู๋มนา ใบขอบชะนางแดง ใบหนาด บดทำแท่ง ละลายน้ำให้กินประจำท้องกันสำรอก
๗. กุมารกุมารี่ คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๗ เดือน ท่านให้เอาใบนมพิจิตร ใบมะกล่ำเครือใบสมอพิเภก ขมิ้น อ้อย บอระเพ็ด บดทำแท่งไว้ ละลายน้ำร้อนกินประจำท้องกันสำรอก
๘. กุมารกุมารี่ คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๘ เดือน ท่านให้เอาใบมะเดื่อ ใบพิมเสน ไพล ขมิ้นอ้อย บดทำแท่งไว้ ละลายน้ำร้อนกินเป็นประจำท้องกันสำรอก
๙. กุมารกุมารี่ คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๙ เดือน ท่านให้เอามะขวิดอ่อน ใบสะเดา ไพล ขมิ้นอ้อย บอระเพ็ด บดทำแท่งไว้ ละลายน้ำร้อนกินเป็นประจำท้องกันสำรอก

237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265

๑๐. กุมารกุมารี คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๑๐ เดือน ท่านให้เอาใบคนที่สอ ใบคนที่เสมา ชมัน้อย บดทำแท่งไว้ ละลายน้ำร้อนให้กินประจำท้องกันสำรอก

๑๑. กุมารกุมารี ผู้ใดคลอดจากครรภ์มารดาได้ ๑๑ เดือน ท่านให้เอาใบเสนียด ใบผักคราด ใบป๊อบ ใบระงับ ใบขี้กาแดง ใบขี้กาขาว ใบโคกรกกระออม ใบขี้เหล็ก ใบสะเดา ไพล กะทือ ตริกฏุก บด ทำแท่งไว้ ละลายน้ำร้อนกินประจำท้องกันสำรอก

๑๒. กุมารกุมารี คลอดจากครรภ์มารดาได้ ๑๒ เดือน ท่านให้เอาเทียนย่อม ๑ กำมือ ชมัน้อย บอระเพ็ด ใบมะค่าไก่ ใบหนาด ใบคนที่สอ ตริกฏุก ไพล ชิง การบูร เม็ดผักกาด กระเทียม หอม สารส้ม ดินประสิว บดทำแท่ง ให้กินประจำท้องกันสำรอก ๑๒ เดือนดีนัก

การให้ยาทารกในวัยต่างๆ

ยากวาดทารกแรกเกิด

ทารกตกปากแล้วเมื่อผดุงครรภ์ควักเอาเมือกมันและโลหิตสิ่งสกปรกออกจากปากทารกหมดแล้ว เอาขี้แมลงสาบคั่วไฟพอควร ใบสะระแหน่สด ๓ ใบ บดกับน้ำผึ้งป้ายปากทารกที่เกิดใหม่

ยาประจำท้องทารก

ตั้งแต่แรกคลอดไปจนถึง ๑๐ เดือน หรือ ๑ ขวบ ท่านให้เอาผิวมะกรูด ๑ บาท ไพล ๑ บาท เจตพังคี ๑ บาท ว่านน้ำ ๑ บาท บอระเพ็ด ๑ บาท มหาหิงค์ ๑ สลึง ยาทั้งนี้ให้ละลายเอือด คั่วไฟให้เกรียม (คั่วด้วยกระทะ) บดเป็นผง ละลายน้ำป้ายลินทารก แก้วท้องขึ้น ท้องอืด ระบายลม รักษาธาตุดี

ยากวาดทารกแก้สะพัน

ท่านให้เอาใบลานเผาไฟ ละลายกับน้ำผึ้งป้ายปากทารก แก้วสะพัน เด็กอ่อนภายใน ๗ วัน

ยากวาดล้างขี้เทา

ท่านให้เอาพิมเสน ๑ เฟื้อง น้ำประสานทองสะตุ ๒ สลึง ขี้แมลงสาบคั่ว ๒ สลึง หางปลาช่อนแห้งเผา ๓ หาง เมล็ดมะกอกสุก ๓ เมล็ด หมึกหอมแห้งเล็ก ๑ แท่ง ทองคำเปลวแผ่นใหญ่ ๘ แผ่น ชะมดปรุงพอสสมควร สรรพยา ๘ สิ่งนี้บดด้วยน้ำสุกกวาดทารกเพ็งตลอด ถ้ายาล้างขี้เทาใช้ ๑-๒ ครั้งก็ได้ เพื่อล้างโทษลามกมิให้กระทำพิษ

ยาแก้ซางให้หอบ-ให้ชัก

ท่านให้เอา ไพล ใบผักคราดหัวแหวน ใบพิมเสน สิ่งละ ๑ กำมือ น้ำประสานทองสะตุ ๑ เฟื้อง บดทำผงเป็นเม็ด กวาดกับน้ำนมหรือน้ำสุก แทรกขันทองกรนิดหน่อย

ถ้าชักน้ำกระสายสุรา

แก้ทารกร้องไห้ ๓ เดือน

ท่านให้เอาหัวหอม ๑ เปราะหอม ๑ ใบให้ละลายเตาๆ กัน แทรกพิมเสนทาตัวเวลากลางคืนดีนักแล

266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283

ศิลปะการกวาดยา

ได้มีกันมานานแล้ว โดยการเรียนสืบทอดกันมานานหลายยุคหลายสมัย ตามในพระคัมภีร์ปฐมจินดาจนถึง
ปัจจุบัน ในอดีตกาลผู้ป่วยที่จะกวาดยาจะกระทำตอนพระอาทิตย์ตกในตอนเย็น แต่ในปัจจุบันจะกวาดได้ตลอดทั้งวัน
ก่อนอื่นต้องมีการเตรียมยาและน้ำกระสายยาในการกวาด เตรียมอุปกรณ์ในการกวาดยา ได้แก่ ครอบบดยา
ชนิดเล็ก น้ำกระสายยา มีเหล้าขาว น้ำสุก เกลือ มะนาว และผ้าขาวที่สะอาดใช้เช็ดมือด้วย ๑ ผืน
ผู้ที่จะกวาดยาต้องเตรียมคือ ต้องตัดเล็บให้สั้นเสมอและไม่คม ก่อนกวาดยาต้องล้างมือให้สะอาดและเช็ดมือ
ให้แห้ง เมื่อกวาดยาคนหนึ่งแล้วต้องล้างมือไว้เตรียมกวาดยาคนใหม่เสมอทุกครั้ง เมื่อจะกวาดยาต้องถามแม่เด็กว่า
ทานข้าวมานานหรือยัง เพราะว่าถ้าทานแล้วมากกวาดยาจะทำให้เด็กอาเจียนออกมาได้ เนื่องจากนิ้วมือที่กวาดไปถึง
โคนลิ้น
ผู้ที่จะกวาดยาจะใช้นิ้วชี้กวาดยา ให้กวาดไปที่โคนลิ้น กวาดไปทางเดียวไม่กวาดกลับไปกลับมา ถ้ากวาดเด็ก
ทารกจะใช้นิ้วก้อยก็ได้ เด็กทารกยังไม่ถึงเดือนจะไม่ใช้น้ำกระสายยาพวกสุรา
เด็กทารกเมื่อไม่สบายก็จะเรียกว่าเป็นซางต่างๆ เด็กทารกที่ไม่สบายกันมาก เช่น ลิ้นเป็นฝ้า เป็นละออง เป็น
ซางชุม เป็นหละ ท้องขึ้น ท้องเสีย ต่อมโต (ต่อมทอนซิลอักเสบ) เป็นแผลร้อนใน ใจท้องผูก เป็นต้น
ก็สามารถจะใช้ยาสามัญประจำบ้านได้ ถ้ามีความชำนาญขึ้นให้เรียนต่อสาขาเภสัชกรรมแผนโบราณ ทั่วไป
และเวชกรรมแผนโบราณทั่วไป
เมื่อรักษาคนไข้ไม่ได้ หรือไม่หายภายใน ๔-๗ วัน ต้องรีบส่งต่อหรือแนะนำให้ไปโรงพยาบาลโดยด่วน ไม่ควร
เก็บไว้รักษาเอง